

Kulturní enkláva obce Horní Víška půl století po zániku – historická interpretace na základě vegetačních příznaků

Petr Holý

Oponentský posudek magisterské diplomové práce

Téma diplomové práce P. Holého lze řadit do širokého rámce studia vývoje kulturní krajiny, což je, zvláště v posledních letech, téma neobyčejně frekventované jak v přírodních, tak humanitních vědách. V souvislostech archeologie a historie lze dokonce hovořit o tématu doslova módním. Badatelé z humanitních oborů však k tématu krajiny namnoze přistupují jen s pozice více či méně (spíše méně) poučeného laika. Každý kvalifikovaný příspěvek ze strany přírodních věd proto oprávněně vzbuzuje značný zájem. Na druhé straně však nelze podcenit, že práce zahrnující přinejmenším obory krajinné ekologie, geobotaniky, archeologie, historie, ale okrajově také např. etnologie a kulturní antropologie, jsou metodiky do té míry komplikované, že při jejím hodnocení se oponent nemůže vyhnout jistému zjednodušení. Především proto, že níže uvedený oponentský posudek jsem psal především na základě subjektivní badatelské zkušenosti z oborů archeologie a historie, resp. archeologicky a historicky motivovaných zkušeností spolupráce s přírodními vědami.

Jako mimořádně důležitou a přinejmenším pro archeologa a historika významnou proto hodnotím úvodní metodickou kapitolu Literární rešerše a vymezení pojmů (2-35). Autor prokazuje velmi dobrou znalost odborné literatury, orientaci v odborné terminologii a metodických i metodologických problémech. Pouze v případě podkapitoly Archeologie (22-25) je třeba konstatovat, že autor místy až příliš podlehl dílčímu pojetí archeologie z okruhu školy tzv. Prostorové archeologie, reprezentovanému monografií M. Gojdy (2000). Srv. např. nadhodnocení významu tzv. nedestruktivní archeologie (24-25). Rovněž charakteristika archeologie jakožto „historické vědy zkoumající na základě hmotných pramenů zákonitosti a průběh nejstarších dějin lidstva“ (22) je přinejmenším diskutabilní a bylo by vhodné ji doplnit o další alternativní varianty.

Značné rozpaky vyvolává závěrečná podkapitola 2.15. Vývoj české kulturní krajiny (25-35), kde si P. Holý zbytečně zkomplikoval situaci kombinací zdrojů různorodé kvality. Kdyby omezil text na citace z kvalitní publikace J. Löwa – I. Míchala (2003), vyvaroval by se zcela zbytečných chyb, nepřesností a omylů. Příkladem může být hned úvodní pasáž o neolitu a eneolitu. Autor chybuje v terminologii (neolit a eneolit není doba kamenná, nýbrž mladší a pozdní doba kamenná, což je z hlediska archeologie podstatný rozdíl); absolutní data počátku neolitu není 5300, nýbrž 5500 př.n.l. a hlavně neolit a eneolit nelze směšovat, neboť se jedná o dvě zcela rozdílné epochy, charakterizované mj. i významně rozdílným vztahem k přírodnímu prostředí (srv. Rulf 1983). Ovšem ani publikace Löwa a Míchala není z pohledu archeologa a historika bez chyby. P. Holý měl proto být více obezřetný při doslovném přejímání nepřiliš šťastných formulací typu „v tomto období (doba laténská) jsme poprvé schopni slovně identifikovat obyvatelstvo našich zemí“ (nikoliv „slovně“, nýbrž etnicky). Jako kvalitní hodnotím i následující kapitolu Materiál a metodika (36-42). Pouze na okraj poznamenávám, že v kontextu archeologie a historie je vhodnější volit místo „historické podklady“ termín „historické prameny“ (36); místo „matrikářské knihy“ se používá prostý termín „matriky“ (37); Sommerova topografie (Sommer 1838) není kronika, nýbrž historická příručka (37); I. vojenské mapování nepochází z 80. let 18. století, nýbrž z let 1764-1768, pouze část listů (nikoliv ovšem ze západních Čech!) byla dodatečně upravena v letech 1780-83).

Bez nedostatků shledávám úvodní část kapitoly Charakteristika území (43-61). Pouze v podkapitole Historické a kulturní pozadí oblasti (51-61) nemohu přehlédnout stejné chyby, jakých se P. Holý dopustil v kapitolách úvodních. Pro účely jeho diplomové práce by plně postačovala citace rukopisu oponentovy habilitační práce (Matoušek 2004), kterou měl

dipломant k dispozici. P. Holý se však rozhodl kombinovat tyto údaje ještě s dalšími zdroji, bohužel v některých případech kvalit přinejmenším sporných (např. Skálová 2002 nebo zvláště Langhans 2001). Výsledkem je opět řada nepřesných a sporných formulací, chyb a omylů. Rozpaky vzbuzuje nástin pravěkého osídlení (51) přejetý z botanické publikace K. Pracha (1987), jejíž výběr jakožto zdroje archeologických a historických informací nebyl evidentně šťastný. Rovněž informace o německé kolonizaci sledované oblasti (51), citovaná podle velmi tendenční publikace sudetského autora E. Langhans (2001) není doložená. Germanizace sledované oblasti je prokazatelná teprve od přelomu 16./17. století. Organizovaný odsun německého obyvatelstva začal ve sledované oblasti již na podzim 1945, nikoliv až v dubnu 1946. Ke sledovanému mikroregionu Horní a Dolní Vísky autorovi unikla pozoruhodná informace, že se jednalo o jedny z mála obcí v oblasti, odkud Němci spontánně začali sami prchat ještě před zahájením organizovaného odsunu (Matoušek 2004, tab. V). Z obsahu závěrečné podkapitoly Dnešek a blízká minulost obce a jejího okolí (60-61) vyplývá, že při studijních pobytech v terénu P. Holému bohužel unikla důležitá skutečnost, že prostor zaniklé obce Horní Víška byl přinejmenším v 70. letech 20. století dlouhodobě využíván jako vojenská základna a krátkodobě také jako dětský tábor. Nelze vyloučit, že zmíněné aktivity se mohly projevit i na charakteru stávající vegetace.

Jádro práce je obsaženo v kapitole Výsledky (62-97), v níž autor neobyčejně důkladně analyzuje charakter stávající vegetace. Zvláště podkapitola Výsledky mapování vegetace (72-97), obsahující analýzu v rámci 29 mapovacích segmentů přiřazených k 11 biotopům, vysoce hodnotím jako brilantní dílo, zcela ojedinělé v kontextu historicko/archeologického studia krajiny a jako takové zasluhující nejvyšší ohodnocení a přirozeně i publikaci v odborném tisku. Hodnotu této části práci zvyšuje i velmi kvalitní a názorná mapová a fotografická ilustrační příloha a zvláště nesmírně podrobná tabulka na s. VIII-XVII.

Lze jen litovat, že P. Holý se, podobně jako téměř všichni tvůrci diplomních prací na FHS UK, zcela nevyhnul problému plynoucího z nedostatečného rozvržení času a sil. Jinými slovy, neobyčejně velkému množství času a energie vloženému evidentně do úvodních metodických a metodologických kapitol neodpovídají až příliš stručné závěrečné kapitoly Diskuze (98-102) a Závěry (103-104), kde bych očekával nejen obsáhlejší interpretaci samotného lokálního výzkumu, ale (možná především) důkladné zobecnění dosažených výsledků v širším kontextu oboru interdisciplinárního studia vývoje krajiny.

Vysoké hodnocení si naopak zasluhuje formální úprava práce. Ať již se jedná o kvalitní verbální projev, výtečnou grafickou úpravu, velmi kvalitní přílohy obrazové, standardně zpracovaný poznámkový aparát. Pozoruhodný je i netradiční anglický souhrn (105-106). Veškeré výše uvedené kritické poznámky se týkají v podstatě podružných aspektů práce a nikterak nesnižují její podstatu a vlastní předmět. Celkově hodnotím diplomovou práci P. Holého jako **výbornou**. Vzhledem k některým dílčím pochybením a však doporučuji hodnocení v nižší úrovni rozpětí „výborná“, tj. **16 bodů**. Práci doporučuji k obhajobě.

Literatura:

Gojda, M. 2000: Archeologie krajiny – vývoj archetypů kulturní krajiny. Praha: Academia.

Langhans, E. 2001: Kořen. Z historie jedné vesnice na Chebsku. Olbramov: Pomozme si sami.

Löw, J. - Míchal, I. 2003: Krajinný ráz. Kostelet n. Černými lesy: Lesnická práce.

Matoušek, V. 2004: Třebel. Krajina po bitvě. Praha: FHS UK. Nepubl. habilitační práce.

Prach, K. 1987: Stručný přehled vývoje rostlinstva v Čechách od poslední doby ledové se zaměřením na tachovsko, Sborník okresního muzea v Tachově 11.

Rulf, J. 1838: Přírodní prostředí a kultury českého neolitu a neolitu. Památky archeologické 74, 35-95.

Skálová, M. 2002: Pokus o rekonstrukci vývoje krajiny v tachovském mikroregionu Horní a Dolní Vísky. Praha: FHS UK. Nepubl. diplom. práce.

Sommer, J. G. 1838: Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt. 6. Band. Pilsner Kreis. Prag.